

ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 340.134

ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРАВИЛА ЗАСТОСУВАННЯ ОЦІНОЧНИХ ПОНЯТЬ

В. Косович

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна,
e-mail:kosovych_v@ukr.net*

Стаття присвячена дослідженню техніко-технологічних правил застосування оціночних понять. Ці правила покликані забезпечити ефективність застосування юридичних норм із формально невизначеними поняттями. Вони пов'язані, як із загальними вимогами до правозастосування, так і зі стадіями правозастосовної діяльності та індивідуально-правовими актами. Визначено перелік вимог до актів застосування права, що мають безпосередньо прикладний характер: у описовій частині рішень, які ґрунтуються на оціночних нормах, мають бути окреслені фактичні обставини справи, що охоплені та регулюються оціночним поняттям; у мотивувальній частині – має міститися додаткове пояснення (аргументація) певної юридичної оцінки, яку дано на основі і в межах визначених оціночним поняттям, тобто обґрунтування відповідності соціальної значимості кваліфікованого діяння соціальній значимості визначеній оціночним поняттям; текст правозастосовного акта не повинен містити формально невизначених понять.

Запропоновано перелік таких правил у форматі, що відповідає конструкції нормативно-правового припису. Констатовано, що успішна реалізація цих правил реальна сьогодні лише за умови їх нормативного закріплення.

Ключові слова: оціночні поняття, правозастосовна техніка, правила застосування оціночних понять, стадії правозастосування, індивідуально-правові акти.

Оціночне поняття – правове явище, яке тривалий час викликає чималий інтерес серед науковців та практиків. Сьогодні немає єдиної думки стосовно необхідності й доцільності використання оціночних понять у законодавстві. Зокрема, одні автори вважають, що наявність оціночних норм (норм, які містять оціночні поняття) призводить до невизначеності й протиріч під час їх застосування, до надмірного правозастосовного угляду, а тому чим менше таких норм, тим краще для практики правового регулювання. Інші ж учені обстоюють думку про те, що використання оціночних норм у правовому регулюванні неминуче. Деякі фахівці декларують намір уникнути випадків використання оціночних понять під час створення проектів законодавчих актів, вважаючи відсутність останніх за досягнення правотворчої техніки, проте у створених законопроектах цілком позбулися таких понять їм так і не вдається. Аналіз правозастосовних помилок ілюструє, що найбільша кількість помилкових правозастосовних рішень трапляється під час використання саме юридичних норм з оціночними поняттями. Така ситуація спонукає до пошуку основних правил застосування юридичних норм із оціночними поняттями та окреслення моделі нормативного закріплення цих правил, що надає запропонованому дослідженню особливої актуальності.

Проблематику оціночних понять всебічно досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені, представники теорії права та галузевих правових наук, зокрема М. І. Бару,

Т. В. Кашаніна, А. С. Піголкін, П. М. Рабінович, І. А. Тітко, С. Д. Шапченко та багато інших. Попри це, вважаємо за доцільне узагальнити існуючі напрацювання стосовно використання оціночних понять у призмі правозастосовної технології та техніки і розробити відповідні рекомендації.

Задля реалізації окресленого завдання розглянемо правила застосування оціночних юридичних норм та специфічні вимоги до правозастосовних актів, прийнятих на основі цих норм, і відповідно спроекуємо правові норми, покликані закріпити технологічно-технічний інструментарій застосування формально невизначених понять.

Для проведення дослідження визначимо окремі методологічні аспекти. Найперше приєднаємося до позиції, що з-поміж низки однорідних словосполучень, які використовують паралельно зі словосполученням «оціночне поняття» («оціночна категорія», «оціночний термін», «оціночна категорія»), найдоцільнішим є використання терміна «оціночне поняття» [16, с. 81]. На основі раніше проведених досліджень вважаємо, що оціночне поняття – це виражена у юридичній нормі абстрактна характеристика соціальної (особистої, групової та ін.) значимості реальних або потенційних фактів, що має бути неодмінно конкретизована під час його застосування чи реалізації, завдяки чому забезпечено юридичне реагування держави на всі індивідуалізовані факти, яким притаманна зафіксована у юридичній нормі значимість. Далі, на нашу думку, правозастосовну діяльність у призмі характеристик юридичної техніки доцільно розглядати як процес правозастосування (із властивими йому вимогами, правилами та стадіями) та форму матеріалізації його результатів – індивідуально правові акти, створювані з використанням комплексу засобів юридичної техніки.

Використання оціночних понять у нормативно-правових актах є властивістю не лише вітчизняного законодавства¹. В. М. Стратонов вказує, що оціночні поняття притаманні кримінальному процесу (й відповідно джерелам права, що визначають засади кримінального судочинства) таких держав як Франція, Німеччина, Італія, Австрія, Іспанія, Англія, США, Канада [14, с. 135]. Майже усі дослідники оціночних понять констатують, що їх уведення у тексти законодавчих актів є об'єктивно неминучим.

Певна ж проблематика зі застосуванням оціночних понять на практиці й відповідно позиції деяких науковців про недоцільність їх використання у нормативно-правових актах зумовлені специфічними ознаками цих формально невизначених понять. До них відносять такі: фіксують лише найзагальніші ознаки явищ, відображених у них [2, с. 6]; законодавець не конкретизує і не роз'яснює їх у правовій нормі; конкретизуються у процесі правозастосування в кожному конкретному випадку; створюють можливість індивідуального підходу до кожного суспільного відношення; дають змогу правозастосувальним органам «самостійно» оцінювати факти в межах, передбачених оціночною нормою, тобто створюють широкі можливості для власного розгляду суб'єкта під час реалізації та застосування їх на практиці; викликають необхідність їхнього усвідомлення і конкретизації суб'єктами правовідносин, що розширює можливості правозастосовувачів аж до суб'єктивізму включно; зміст оціночних понять та їхній обсяг можуть змінюватись у часі й залежати від контексту норми, а також особливостей конкретного випадку [13, с. 69]; зміст оціночних понять має відкриту незамкнуту структуру, до нього завжди може бути додана нова істотна ознака.

¹ Для прикладу у Цивільно-процесуальному кодексі України міститься понад 180 оціночних понять, за допомогою яких сформовано 320 статей [15, с. 294].

Підвищена «гнучкість» оціночних понять порівняно з формально визначеними поняттями ставить конкретні вимоги перед нормо проєктантами – використовувати оціночні поняття лише за наявності певних передумов та з дотриманням певних правил. Це, вочевидь, є однією із причин оцінювання якості нормативно-правових актів і крізь призму належності введення у їх текст оціночних понять. Наприклад, серед недоліків Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 р. [7] № 4651-VI називають використання у ст. 2 оціночного поняття «швидке розслідування і судовий розгляд» [8, с. 14].

Наявність оціночних понять дуже часто слугує причиною правозастосовних помилок. Запорукою їх недопущення має слугувати чітка формалізація технологічних правил та технічних засобів застосування цих понять. Розглянемо їх насамперед у призмі класичних вимог до правозастосування.

Сьогодні аксіоматичності набула система загальних вимог до правозастосування. До них найчастіше відносять такі, як законність, доцільність, обґрунтованість, справедливість. Вони стосуються як правозастосовного процесу, так і правозастосовних актів. Щодо застосування юридичних норм із оціночними поняттями такі вимоги мають свої особливості.

Серед низки складових *законності* у світлі властивостей оціночних понять набуває специфіки така, як *вибір належної правової норми, тобто норми, що регулює фактичні відносини конкретної справи*. Здатність оціночної правової норми регулювати (охоплювати) відносини, що мають дещо різні форми прояву та різну соціальну значимість, вимагає від суб'єкта застосування права обрання норми, адекватної регульованій правовій ситуації. Зокрема, ст. 41 Конституції України [4] (та відповідні норми чинного законодавства України), яка встановлює, що «як виняток з *мотивів суспільної необхідності* може бути застосоване примусове відчуження об'єктів приватної власності» може бути застосована, наприклад, у випадку вилучення земельних ділянок, що перебувають у приватній власності для будівництва стадіону чи автомагістралі.

Невід'ємною складовою законності є верховенство права, невіддільне від принципу пріоритетності природних прав людини. Саме наявність оціночних понять у правовій нормі забезпечує можливість індивідуального підходу й найбільш об'єктивне та справедливе вирішення справи в інтересах особи, водночас створює і загрозу суб'єктивізму та порушення прав суб'єктів правових відносин. ***Це ставить до правозастосовувача жорсткі вимоги щодо забезпечення прав людини та необхідність мотивації рішень про їх обмеження.*** Суд, постановляючи відповідно до пункту «г» ст. 143 Земельного кодексу України [1] рішення про примусове припинення права власності на землю у разі примусового відчуження земельної ділянки з *мотивів суспільної необхідності*, зобов'язаний враховувати інтереси власника (беручи до уваги, наприклад, різницю між ринковою та інвентаризаційною вартістю ділянки). У цьому випадку судове рішення повинно ґрунтуватися на правових актах, що вказують на суспільну необхідність вилучення земельної ділянки, та на фактах (документах), які підтверджують повноцінну компенсацію втрат землевласника. Зазначений приклад також вказує на те, що застосування оціночної правової норми ***не може ґрунтуватися лише на оцінюванні правозастосовувачем фактичних обставин справи крізь призму нормативно-правових приписів, а також повинно відбуватися за умови наявності достатньої інформації про соціально-значимі чинники, визначені оціночним поняттям.***

Доповнює вимогу законності до правозастосовної діяльності та правозастосовних рішень вимога обґрунтованості. Т. В. Кашаніна вважає вимогу *обґрунтованості*

фактологічною [3, с. 412], тобто правозастосовувач обґрунтовує своє рішення насамперед на доказах, які він безпосередньо дослідив. Ілюстрацією цього є ст. 370 Кримінального процесуального кодексу України, відповідно до якої «обґрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оцінені судом...». Кваліфікуючи дії особи за ст. 193 Кримінального кодексу України [6] і притягуючи її до кримінальної відповідальності за привласнення знайденого чужого майна, що *має особливу історичну цінність*, суд у процесі судового розгляду «перевіряє» та встановлює факти, які підтверджують особливу соціальну значимість речі. Отож, існує правило – ***наявна інформація про соціальну значимість речей, дій, подій тощо, охоплених оціночними поняттями, повинна бути додатково (ще раз) досліджена і підтверджена безпосередньо правозастосовувачем.***

Чи не найбільші гарантії належного забезпечення інтересів суб'єктів права у правовідносинах, пов'язаних зі застосуванням нормативно-правових приписів, створює така вимога до правозастосування, як *доцільність*. Сама вимога є формально невизначеною і найповніше матеріалізується у правовому регулюванні саме у випадку використання оціночних понять. Доцільність як компонент правозастосування визначив ще П. О. Недбайло: «Доцільністю у застосуванні правових норм є така їх реалізація, за якої не просто досягається мета закону, що полягає у певних матеріальних або соціально-культурних результатах, але найбільш повно досягається ця мета у конкретних, історично визначених умовах місця та часу» [9, с. 199]. Прикладом практичної реалізації вимоги доцільності може бути застосування ч. 11 ст. 232 Кримінального процесуального кодексу України, відповідно до якої слідчий, прокурор з метою забезпечення *оперативності* кримінального провадження має право провести у режимі відео- або телефонної конференції опитування особи, яка через перебування у *віддаленому* від місця проведення досудового розслідування місці, хворобу, зайнятість або з *інших причин* не може без *зайвих труднощів вчасно* прибути до слідчого, прокурора. Низка виділених оціночних та напівоціночних понять дають право слідчому та прокурору обирати безпосередню чи дистанційну (із використанням технічних засобів) форму опитування осіб під час кримінального провадження. З метою запобігання суб'єктивізму правозастосовувачів у таких випадках необхідно дотримуватися такого правила: ***позитивна соціальна значимість визначених юридичною нормою правових дій повинна перевищувати негативні наслідки утримання від них або здійснення їх у іншій формі.***

До вимог правильного застосування юридичних норм П. М. Рабінович відніс і вимогу *справедливості* [12, с. 173]. Справедливість сама по-суті є оціночним поняттям. Реалізація цього принципу стосовно оціночного поняття ставить підвищені вимоги до правозастосовувача, які залежатимуть і від оціночного поняття, і від виду правовідносин, і від самого суб'єкта правозастосування та інших чинників. У разі винесення вироку справедливість забезпечується як шляхом відповідності між суспільно-небезпечним діянням та покаранням за нього, рівності всіх перед законом, врахування особи винного та потерпілого, так і ***досягненням повної відповідності між соціальною значимістю злочинного діяння та соціальною значимістю таких діянь, окресленою оціночним поняттям.*** Наприклад, ст. 264 КК України встановлює відповідальність за недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів, якщо це спричинило загибель людей або інші *тяжкі наслідки*. Виникає питання: чи можна вважати тяжкими наслідками руйнування

житла громадян, нанесення їм фізичної та моральної шкоди? Вочевидь необхідно керуватися задумом законодавця щодо змістовного наповнення оціночного поняття «тяжкі наслідки» та суспільно-небезпечних явищ, які він може охоплювати.

Поряд із охарактеризованими вимогами законодавець безпосередньо до окремих індивідуально-правових актів ставить вимогу *вмотивованості*. Вмотивованим, відповідно до ст. 370 Кримінального процесуального кодексу України, рішення, у якому наведені належні і достатні мотиви та підстави його ухвалення. Вмотивованість у випадку застосування оціночних правових норм спонукає правозастосовувача **не тільки вказувати на ознаку діяння, яка стала основою для прийняття рішення, а і на підстави визнання наявності у діянні певної соціально значимої ознаки**. Так, суд, виносячи вирок про притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 246 КК України за незаконну порубку дерев у лісах, що заподіяло *істотну шкоду*, вказує не тільки кількість та вартість дерев, а і те чому така кількість є істотною (із врахуванням, окрім матеріальних і екологічних, морально-етичних та інших чинників).

Вказані вище правила застосування оціночних понять у контексті загальних вимог до правозастосовної діяльності доповнено певними особливостями використання формально невизначених понять на основних стадіях застосування юридичних норм. Професор П. М. Рабінович виділяє п'ять стадій застосування юридичних норм [12, с. 173–178]. Проілюструємо їх на прикладі застосування норм кримінального закону. У ч. 2 ст. 307 чинного КК України передбачено відповідальність за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, якщо предметом цих дій були наркотичні речовини у *великих розмірах*. Проаналізуємо основні стадії оцінювання під час застосування цього припису:

– у разі виявлення правоохоронними органами фактів проведення протиправних дій з наркотичними речовинами (виготовлення, придбання, збут тощо) виникає правозастосувальне оцінювання. Такі факти піддають всебічному пізнанню, зокрема встановлюють особу, котра вчинила такі дії, зміст самих дій, наркотичні засоби, які є їхнім предметом; встановлюють суспільну небезпечність і протиправність досліджуваних фактів;

– визначивши, що вчинені з наркотичними засобами (тобто речовинами, рідинами, спроможними викликати наркотичне сп'яніння) [5] дії є протиправними, правозастосовуючі суб'єкти вибирають правову норму, зокрема ст. 307 чинного КК України;

– вибрана норма вимагає від правозастосовувача всебічного пізнання її змісту, юридичної сили, конкретизації (вичленування з норми ознак, які утворюють злочин, передбачений ст. 307 чинного КК України);

– встановлення фактів, що можуть бути доказами у справі (наприклад, наркотичні засоби як речові докази, покази свідків, обвинуваченого, висновки експертизи про якість наркотичних речовин), із виявленням юридичної значимості досліджуваних обставин (наприклад, обставин, що визначають розмір предмета злочину: вага, вид, стан наркотичних речовин);

– соціально-правову значимість дослідженого діяння, зокрема обставини справи, що його утворюють, зіставляють із закріпленими у ч. 2 ст. 307 чинного КК України ознаками злочину, зокрема з такою ознакою, як «*великі розміри*» наркотичних речовин. У цьому випадку суб'єкт оцінювання вирішує, чи відповідає негативна суспільна значимість розмірів наркотичних речовин, виявлених у справі, соціальній значимості, закріпленій законодавцем в оціночному понятті «*великі*

розміри» (конкретизує поняття «великі розміри»). Примітка до статті передбачає, що великий розмір наркотичних засобів визначають спеціально уповноважені органи виконавчої влади в галузі охорони здоров'я.

Отож, під час застосування оціночних норм зростає роль оціночного моменту на стадії юридичної кваліфікації досліджуваних діянь. Така *роль полягає у зіставленні законодавчого оцінювання фактів певного виду зі значимістю фактів, встановлених у справі (як, власне, і в процесі застосування формально визначених норм). Таку значимість визначають через визнання, за розсудом правозастосовувача, ознак конкретного факту такими, що відповідають або не відповідають соціальній значимості, передбаченій оціночною нормою.*

Особливого значення під час застосування оціночних понять, як ілюструє аналіз стадій правозастосування, набуває їхня конкретизація. Через конкретизацію оціночні норми набувають формально визначених ознак.

Для правозастосовної конкретизації права характерно те, що:

– по-перше, відбувається вона у зв'язку зі застосуванням права та в процесі правозастосовної діяльності (виняток становить конкретизація, яку подають Верховний Суд України та вищі спеціалізовані суди України в узагальненнях та роз'ясненнях) і виражається, як правило, в актах правозастосування;

– по-друге, в процесі конкретизації загальні положення норм права перетворюються в детальніші (інколи навіть конкретизовані), підготовані для застосування їх при вирішенні конкретних кримінальних справ;

– по-третє, правозастосовна конкретизація може відбуватися, як у формі абстрактних, так і у формі конкретних суджень.

Щоб застосувати оціночні поняття, спочатку треба визначити їх достатні й необхідні ознаки, що відбувається шляхом конкретизації, зокрема двома способами:

– шляхом вказівки на конкретні факти об'єктивної дійсності, які ними охоплюються. Переважна більшість оціночних понять конкретизується подібним способом. Наприклад, поняття «інше *грубе* порушення правил експлуатації транспорту, що забезпечують дорожній рух» (ст. 287 КК України) може охоплювати такі дії, як грубе порушення режиму роботи водіїв; відсутність контролю за технічним станом транспортних засобів; або невиконання інших вимог, що пред'являються відповідними нормативними актами до осіб, відповідальних за технічний стан чи експлуатацію транспортних засобів (постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24 грудня 1982 р. «Про практику застосування судами України законодавства у справах про транспортні злочини») [11, с. 239];

– конкретизація оціночних понять може відбуватися за допомогою загальних суджень, які їх деталізують. Такий спосіб конкретизації застосував Пленум Верховного Суду України у постанові № 3 від 27 лютого 1999 р. «Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з наркотичними засобами, психотропними речовинами та прекурсорами», зазначивши, що «під іншими місцями *масового* перебування громадян треба розуміти вокзали, пристані, пляжі, парки, дитячі майданчики, під'їзди будинків, підземні переходи, вулиці, площі тощо» [11, с. 281].

Результатом зазначених дій є створення більш конкретизованого правила поведінки загального характеру. І вже це правило зазнає ситуативної, пов'язаної із певними правовідносинами конкретизації, виступаючи основою для встановлення індивідуальних правил поведінки. Отож, *у разі застосування оціночних норм висновок про соціальну значимість окремих, реальних фактів суспільного життя можна зробити тільки з урахуванням конкретної ситуації на основі пізнаного в процесі правозастосування змісту оціночного поняття.*

Як відомо, юридична техніка необхідна і для створення безпосередньо правозастосовних актів. Це перш за все система структурних та мовних правил. Загалом структура індивідуально-правового акта охоплює чотири основні частини: вступну, описову, мотивувальну, резолютивну. Аналізуючи структуру актів застосування права, можна побачити, що для них незалежно від того чи вони прийняті на основі формально визначених чи формально невизначених юридичних норм, властиві спільні зовнішні параметри, вони відповідають єдиній системі вимог щодо оформлення (наприклад, судові рішення). Відмінність незначна і полягає у тому, що:

– в описовій частині рішень, які ґрунтуються на оціночних нормах, мають обов'язково бути окреслені фактичні обставини справи, які охоплені та регулюються оціночним поняттям;

– у мотивувальній частині рішень, які ґрунтуються на оціночних нормах, **повинно міститися додаткове пояснення (аргументація) певної юридичної оцінки, що дано на основі і в межах визначених оціночним поняттям, тобто обґрунтування відповідності соціальної значимості кваліфікованого діяння соціальній значимості визначеній оціночним поняттям.**

Особливість правозастосовної мови у тому, що **правозастосовний акт, виданий унаслідок застосування правових норм з оціночними поняттями, не повинен містити формально невизначених понять. Інакше це може призвести до надмірного судового угляду.**

Застосування оціночних правових норм завершується формуванням правозастосовних оцінок, закріплених в індивідуально-правових актах. Такі оцінки можуть бути правильними або помилковими. Виділяють, наприклад, чотири групи помилок у процесі застосування оціночних кримінальних норм:

– помилки, пов'язані з неправильною кваліфікацією злочинів, тобто неправильне застосування оціночних ознак статей КК;

– помилки, пов'язані з індивідуалізацією покарань;

– помилки, пов'язані з неправильною інтерпретацією оціночних понять;

– інші одиничні випадки різних помилок [10, с. 73].

Для зменшення кількості помилок або запобігання їм необхідно створити низку гарантій для належного правозастосовного оцінювання. Проблема гарантій правильності застосування норм права широко відображена в загальнотеоретичній і галузевій юридичній науці [9, с. 73]. Такі гарантії іноді поділяють на нормативні й організаційні. До нормативних відносять: упорядкованість термінології, встановлення переліків і ознак фактів, конкретизацію юридичних норм тощо; до організаційних – тлумачення у постановках Вищих судів, коментування спеціалістами тексту закону, який містить оціночні поняття, роз'яснення термінів правозастосовними органами тощо [2, с. 10; 17, с. 89]. Наведені гарантії доцільно доповнити наведеними у нашому дослідженні правилами застосування оціночних понять. З метою надання цим правилам певної юридичної «значимості», на нашу думку, їх перелік має бути внесений до проекту Закону України «Про нормативно-правові акти».

Підсумовуючи наведене, доцільно констатувати, що задля забезпечення ефективного застосування юридичних норм з оціночними поняттями треба дотримуватися низки правил правозастосовної техніки, виділених у нашому дослідженні. Успішна реалізація цих правил реальна сьогодні лише за умови їх нормативного закріплення.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3–4. Ст. 27.

2. Кашанина Т. В. Оценочные понятия в советском праве: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Свердловск, 1974. С. 6.
3. Кашанина Т. В. Юридическая техника: учебник. Москва: Эксмо, 2007. 512 с.
4. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Київ, 1994. С. 722.
6. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
8. Маляренко В. Т., Шаповалова О. А. Новий Кримінальний процесуальний кодекс України: переваги та недоліки // Право України. 2012. № 10. С. 14–18.
9. Недбайло П. Е. Применение советских правовых норм. Москва: Госюриздат, 1960. 512 с.
10. Питецкий В. В. Применение оценочных признаков уголовного закона: учебное пособие. Красноярск, 1996. 112 с.
11. Постанови Пленуму Верховного Суду України. 1963–2000 рр. Т. 2. Київ, 2000. С. 239.
12. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. Вид. 10-е, доповнене. Львів: Край, 2008. 224 с.
13. Соловьева Т. А. Оценочные понятия и суждения в уголовно-процессуальном праве // Правоведение. 1986. № 3. С. 69.
14. Стратонов В. М. Перспективи розвитку й використання оціночних понять і термінів у кримінальному процесі України / Юридична техніка і технологія: теорія та практика застосування: тези доп. та повідомл. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 24–25 листоп. 2016 р.) / за заг. ред. І. Д. Шутака. Харків: Право, 2016. С. 135.
15. Турчин-Кукаріна І. Визначення змісту та обсягу цивільно-процесуального оціночного поняття «розумний строк» // Право України. 2012. № 7. С. 294.
16. Турчин-Кукаріна І. Оціночні поняття права / І. Турчин-Кукаріна // Юридична Україна. 2011. № 6. С. 81.
17. Фролов Е. А., Питецкий В. В. Гарантии законности и оценочные понятия в уголовном праве // С. Г. и П. 1979. № 6. С. 89.

References

1. Zemelnij kodeks Ukrainy vid 25.10.2001 r. № 2768. (2002). *Vidomosti Verhovnoyi Rady Ukrainy*, 3–4, 27.
2. Kashanina, T. (1974). *Ochenochnye poniatia v sovetskom prave. Dissertation abstract*. Sverdlovsk.
3. Kashanina, T. (2007). *Legal technology*. Moscow: Eksmo.
4. Konstytuciya Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. (1996). *Vidomosti Verhovnoyi Rady Ukrainy*, 30, 141.
5. *Kryminalnyj kodeks Ukrainy. Naukovo-praktchnyj komentar*. (1994). Kyiv.
6. Kryminalnyj kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 r. № 2341-III. (2001). *Vidomosti Verhovnoyi Rady Ukrainy*, 25–26, 131.
7. Kryminalnyj procesualnyj kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 r. № 4651-VI. (2013). *Vidomosti Verhovnoyi Rady Ukrainy*, 9–10, 11–12, 13, 88.
8. Malyarenko, V. (2012). The New Criminal code of practice of Ukraine: advantages and lacks. *Pravo Ukrainy*, 10, 14–18.
9. Nedbailo, P. (1960). *Application of soviet legal norms*. Moscow: Gosyurizdat.
10. Pitetsky, V. (1996). *Application of the estimated features of the criminal law*. Krasnoyarsk.
11. *Postanovy Plenumu Verhovnogo Sudu Ukrainy. 1963–2000 rr*. Т. 2. (2000). Kyiv.
12. Rabinovich, P. (2008). *Osnovy zagalnoi teorii prava ta dergavys*. Lviv: Krai.

13. Soloveva, T. (1986). Estimating concepts and judgments in the criminal procedural law. *Jurisprudence*, 3, 69.
14. Stratonov, V. (2016). Perspektyvy rozvytku i vykorystannia ocinochnykh poniat I terminiv u kryminalnomu procesi Ukrain. *Legal Technology and Technology: the theory that practice of customs: thesis. II Ukr. Sciences-practical. Conf. (m. Lviv, 24–25.11. 2016). Harkiv: Right*, 135.
15. Turchin-Kukarina, I. (2012). Vznachennya zmistu ta obsiagu cyvilno-procesualnogo ocinochnogo poniattia «rozumnyi strok». *Pravo Ukrainy*, 7, 294.
16. Turchin-Kukarina, I. (2011). Evaluation concepts of right. *Legal Ukraine*, 6, 81.
17. Frolov, E. (1979). Guarantees of legality and evaluation concepts in criminal law. *SG and P*, 6, 89.

*Стаття: надійшла до редакції 20.09.2017
прийнята до друку 24.10.2017*

TECHNICALLY-TECHNOLOGICAL RULES OF THE ESTIMATIVE CONCEPTS APPLICATION

V. Kosovych

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: kosovych_v@ukr.net*

This article is devoted to the investigation of technically-technological rules of estimative concepts application. These rules are designed to ensure the efficiency of the legal norms enforcement with formally not defined concepts. The following is included into these rules: the legality of the estimative concepts application is ensured through the choice of appropriate legal standard, the standard that controls the actual relationship of the particular case; in order to ensure the rule of law, the entities of legal rules applying with estimative concepts are obliged to explain the decision directed on human rights limits; the evaluation of law-enforcer based cases of work must be implemented in case of the availability of sufficient information on the socially-significant factors presence, identified as evaluation concepts; information about the social significance of things, actions, events, etc., covered with evaluative concepts, should further be (re) examined and confirmed directly by law-enforcer; positive social significance of defined by legal rules of enforcer legal action should exceed the negative consequences of refraining from them or implement them in other form; justice of law enforcement should be ensured by achieving a full compliance between the social significance estimative acting and social importance of the act, outlined by evaluation concept; for motivation of law-enforcement decisions application subject should not only point on sign of the acting, which became the basis for the decision acceptance, but also as to the reason of recognition of presence in action of certain socially important feature; legal qualification of investigated actions should be based on a comparison of the legal assessment of the facts of a certain kind of the facts significance, established in the case (this significance is determined by the recognition, at the enforcer's discretion, features of specific fact of such that suit or do not suit to the social value provided by estimative norm); while application of evaluation standards summary about the social importance of special, real facts of social life can only be given from a particular situation based on the known during the process of law-enforcement of evaluative concepts content; in narrative part of solution, that is based on an estimated norm, there should always be outlined factual circumstances, which are covered and regulated by evaluation concept; in the reasoning – there should be contained an additional explanation (reasoning)

of the certain legal assessment, that is given on the basis of and within the specified evaluative concept terms, on other words justification of the correspondence of social importance of qualified acting of social significance defined by evaluative concept; law-enforcement act given out by applying the law norms with evaluative concepts, should not contain formally not defined concepts.

It is stated that the successful implementation of these rules is real now only in case of their regulatory consolidation.

Keywords: evaluative concepts, law-enforcement technic, rules of evaluative concepts application, law-enforcement stages, individually-legal acts.